

geinón i ags. *gánian*; es tracta d'una variant de la mateixa arrel que el mot escandinau i frisó d'on partim, però ací amb vocalisme *GHÖIN/GHÏN* (d'ací al. *gähnen*, angl. *yawn* 'badallar'); això ens obligaria a suposar que l'hispano-romànic va reduir *GAIN-* a *GAN-*, procés excepcional (no impossible), i sobretot aquesta variant radical només es troba en dialectes de la branca occidental del germànic, i allí i tot és en minoria, per tant és més arbitrari atribuir-la al gòtic; i endemés aquestes formes no presenten enlloc les accs. morals i figurades de l'escandinau i frisó, que tant s'atansen a les hispàniques. Cal, doncs, atenuar-se a la proposta de Braune i del DCEC (mal que el FEW xvi, 9-10, segueixi la rutina d'aquella).

Ha existit aquest nom de la gana en altres llengüatges romànics? Sembla almenys que el va tenir el mossàrab, car és des d'aquest mot que hagué de passar a l'àrab marroquí i algerià *gāna* 'apetit, desig, voluntat', 'afecció, inclinació, plaer' (Lerchundi, Beaussier, Marcel), que tenint una *g*-oclusiva (no *ǵ*) es denuncia com a manllevat del romànic; i que ja havia estat paït i assimilat per l'àrab de Granada, ficant-lo per força en el sistema morfològic de l'àrab (com si fos d'una arrel *ǵun*, que en àrab no existeix), i fent-ne per tant *ǵāun*, plural *ǵuān*, que *PAlc.* (409a39, 409b1 etc.; *Dozy, Suppl.* II, 232a)⁴ tradueix per «gana o antojo», «talante», «deleite en sí mismo», «disposició por intención», *bi ǵāun* «talentoso» (=de *gana*, cf. en A. de Pal. «*flagiciosus*: el que mucho de *gana*, tiene apetito de se corromper», 165b).

D'altra banda també va entrar el nostre mot en els dialectes bascos: baix-navarrès i suletí *gano*, *ganu* 'gust (per alguna cosa), inclinació' 'tendència', roncales *ganu* id. i 'capacitat de treball', suletí *ganu* 'agradable' (Schuchardt, *Beibeft zur ZRPb.* VI, 53); proveït d'article *gano-a* passa normalment a *ganua*, per tant la variant amb *-u* no té res d'estrany, però com que la *-o* no s'explica pel romànic, em pregunto si el basc no el rebé directament del gòtic **GANŌ* (femení, però com a tal, en gòtic havia de terminar en *-o*).

També en veiem petjades en altres llengüatges veïns, però crec que pertot tenen caràcter de manlleus hispànics. En llengua d'oc a penes trobem més que de *bouno gano* «de bon gré» a l'Erau (Mâzuc) i en parlars gascons dels Pirineus (Aran *gana*, Bearn *gane* «envie, désir, élan; volenté», i fraseologia com la nostra; Castras *fangano* «faim canine» < *fam* + *gana*; més dades escadusseres en el FEW, I. c.), però tractant-se d'una *-n*-intervocàlica en cat. i cast., hauríem d'esperar una forma amb caiguda d'aquesta consonant en gascó: crec, doncs, que és hispanisme (del cat. o del cast.) en tots els parlars d'Oc.

El mateix cal dir de la llengua gallego-portuguesa, on també hauria hagut de perdre's la *-N*-intervocàlica: avui *gana* «grande apetito ou vontade; desejo de fazer mal; fome» ha arribat a entrar en portuguès normal, però encara Moraes i Vieira (fi S. XVIII-principis XIX) el qualifiquen de «voz popular», i en temps de Bluteau (1712) és declarat estrany al portuguès corrent i propi només del dialecte del Minho (id.,

Leite de V., *Opúsc.* II, 108, anàlogament *Gçvs.* Viana i Nobiling): no el podem mirar més que com un castellanisme que ha fet forrolla (ço hi hagué alhora mos-sarabisme?).

Serà bo d'observar el contrast entre l'Orient i l'Occident peninsulars: el català (i el basc) no va acceptar del gòtic més que el substantiu **GANŌ*; el gallego-portuguès res més que el verb **GANAN* > gall. i port. antics *gāar* 'guanyar' amb la representació genuïna de *-AN-* com a *ā* (que així sovinteja en les *Cantigas* i la lírica portuguesa dels Ss. XIII-XIV, i d'aquí es deriven les contraccions port. *gado* i gall. *gando* 'bestiar', cast. *ganado*); mentre que, entremig, el castellà els va pendre tots dos, perquè va amalgamar amb el verb gòtic el seu sinònim cast. ant. i dial. *guañar/gaanar* (=cat. *gua(a)nyar*), com demostrà MzPi., provinent de l'altre germanisme *WALDANJAN*, etimològic aquest (i no gòtic) i sense parentiu etimològic amb aquell, dins el germànic, però que partint de la idea de 'fer pasturar', 'guanyar treballant la terra', vingué a coincidir-hi en romànic per una convergència tardana (veg. *GANAR*, *DCEC* i *DECH*).

També en italià i els seus dialectes el mot *gana* «voglia» (solament acceptat literàriament en el S. XVII, i avui vulgar i incorrecte) és un hispanisme reconegut (i aquí el fet de no haver-se pres més que el substantiu, mai el verb, el fa suspecte d'haver remuntat des de Sicília i Nàpols, on pogué ser catalanisme, tant o més que mot acastellanat).

Per a més documentació de tot això, per a certs derivats i per a algun detall més, bastarà remetre als llargs articles *GANNA* i *GANAR* del *DCEC* i *DECH*.

DERIV.: *Ganejar*. *Gano*. *GANós*, castellanisme esporàdic (Nàpols, c. 1500; Söllner, 1559) < cast. *ganoso* [1490 i clàssic]. *Ganussa* encreuament amb el sinònim *GASSUSSA*, *ganussejar*. *Ganut* [*D*Ag.]. *Aganar* 'incitar', 'enllaminir' maestr. («s'hi met a l'obra la Sultana / --- / plaers projecta i al jovent *agana* / per tindre'l a la lluita més ardit; / i als saraus, de la cort obri les portes / ---», GaGirona, *Seidía*, 151).

Aganit, usual en el Maestrat i comarca de Tortosa, «flac, acabat de salut» (Vocabulari Garcia Girona), d'on, amb *ny* per contaminació d'*escanyat*, *escanyolit* i altres derivats de *CANNA*, *aganyit* PnaCast., Alt-Maestrat, Terra-Alta (id.), Vallespir i Ross. *aganyit* «amagrit, déprimé» (*MiscFabra*, 180; *BDLC* III), però cerdà *aganit* (supra); aquest tipus s'estén fins lluny, amb *-n-* que correspon allí tant al nostre *gana* com a *CANNA*, en molts parlars meridionals de Gascunya i Llenguadoc, *aganit* «extenué de faim» a Sant Gaudens (Dupleich), i testificat quasi sense interrupció des del Bearn fins al Gers i el Gard i almenys l'Erau (veg. les cites aplegades a la nota 7 del *DCEC*), i ressorgint en la zona Nord de Portugal i Sud de Galícia: trasmon-tano *enganido* «engelhado, flaco, raquífito», Límia id. «parálisis» i altres dades que detallo en la nota 8 del *DCEC*.

Entremig va passar inclús al basc, si bé allà ho féu encreuant-se amb el cast. *abito* > anav., guip., lab. *abitu*, *aitu*, «agotado, acabado, fatigado» (cites en Mit-